

چگونه خانواده تراز قرآنی داشته باشیم

برای اینکه خانواده حفظ و نیازهای انسان‌ها در بستر خانواده رفع شود، قرآن یکسری دستورات می‌دهد.

برای اینکه خانواده حفظ و نیازهای انسان‌ها در بستر خانواده رفع شود، قرآن یکسری دستورات می‌دهد. خانواده‌های تراز این دستورات را اجرا می‌کنند تا در خروجی سیستم خود موفق باشند و به آرامش یا کارکردهایی چون بقای نسل، پیشرفت، ترقی و ... برسند. حاصل شدن این موارد، نتیجه مرزبندی صحیح، کفویت، تعهد، وفای به عهد و انجام رفتارهای احسان ساز، گفتمانی و ... است.

ویژگی خانواده تراز قرآنیبه گزارش ایکنا؛ خانواده مهمترین نهاد در دین مبین اسلام است. این اهمیت را می‌توان در میان تعداد پرشمار آیات قرآن در مورد اصل یا احکام تشکیل خانواده، به روشنی مشاهده کرد. علاوه بر این، احادیث و روایات رسیده نیز گواه دیگری بر اهمیت ایجاد و حفظ این رکن اساسی اجتماعی است. برای دستیابی به خانواده الگو و تراز اسلامی می‌توان با تکیه بر آیات قرآن شاخص‌هایی را استخراج و برای رسیدن به آن تلاش کرد.

سیده زینب رضوانی، دکترای روانشناسی تربیتی و مدرس حوزه و دانشگاه پیرامون موضوع خانواده تراز قرآنی به ارائه توضیحاتی برای مخاطبان ایکنا پراخته است که در ادامه می‌خوانید.

وقتی می‌خواهیم از خانواده صحبت و براساس الگوی قرآن ورود کنیم، ابتدا باید خانواده را تعریف کنیم، خانواده متشکل از یک مرد و یک زن است که با عقد شرعی سیستم خانواده را ایجاد می‌کنند و برای اهداف فردی و اجتماعی که قرآن یکی از آنها را «لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا» معرفی می‌کند، تلاش می‌کنند. در واقع به واسطه مؤدت و رحمتی که زن و مرد با هم دارند، آرامش حاصل می‌شود؛ بنابراین به دنبال خانواده‌ای هستیم که مؤلفه اصلی آن عقد شرعی است و با این تعریف ارائه شده، مسلماً برخی از خانواده‌هایی که امروزه تعریف می‌شوند، مانند ازدواج سفید، همباشی، هم‌خانگی، ازدواج با همجنس و حیوان و ... از این دایره خارج می‌شوند. پس یک خانواده قرآنی و شرعی خانواده‌ای است که براساس این مؤلفه تعریف شده باشد.

پوشش عیوب همدیگر

می‌خواهیم ویژگی‌های خانواده‌ای را بررسی کنیم که تراز و الگوی قرآنی است. یعنی صاحب ویژگی‌هایی هستند که قرآن از آنها یاد می‌کند. اگر خانواده را به صورت یک سیستم در نظر بگیریم که این سیستم ورودی، پردازشگر و خروجی دارد، دقیقاً در خانواده قرآنی هم همینطور است، این خانواده هم دارای یک مرز مشخص و هم ورودی‌های کنترل شده است، یعنی این خانواده «هَنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ» هستند و تلاششان این است که عیوب یکدیگر را بیوشانند و نگذارند کسی دست روی عیب‌های آنها بگذارد و یا با جملات و عباراتی همسران و وجهه آنها را تخریب کنند. در واقع همانطور که لباس، ما را از گرما و سرما حفظ می‌کند و عیب‌های ما را می‌پوشاند، همسران نیز همین کار را بکنند، پس باید مرزهای زندگی زوجی را حفظ کنند و این خانواده تراز قرآنی است که باید بتواند مرزبندی صحیحی داشته باشند و براساس آیات قرآن برای هم لباس باشند.

یکی دیگر از ویژگی‌هایی که این خانواده دارد و ما در اهداف به آن اشاره کردیم، آرامشی است که باید حاصل شود؛ بنابراین یکی از مهمترین نکاتی که در خانواده تراز قرآنی وجود دارد، آرامش دهنده‌گی است، یعنی بعد از اینکه این مرز را ایجاد و سعی کردند هویت زوجی را به واسطه آیه «هَنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ» ایجاد کنند، یکسری رفتارهایی را نشان دهند که سبب آرامش می‌شود. رفتارهایی که گفته می‌شود بر مبنای احسان است، یعنی آنها اعتقادشان براین است که از همسرم اجر و مزدی برای کارهایی که می‌کنم، نمی‌خواهم، بلکه اجر و مزدم را خداوند الهی می‌دهد، همانطور که پیامبر(ص) نیز همین واژه را به کار می‌بردند و در بسیاری از اتفاقات زمان خودشان آیه «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى» را بیان می‌کردند.

رفتار احسان مدار

در آیات ۱۸۰ سوره شعرا آمده است که؛ «وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا أَنْ أُجْرَىٰ إِلَىٰ عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ؛ من از شما در برابر هدایت خود اجری نمی‌طلبم. اجر من فقط بر عهده پروردگار جهانیان است». احسان بر مبنای این فراز نشان می‌دهد که چگونه در خانه و خانواده رفتار کنیم.

احسان به معنای رفتارها و اعمالی است که کمک می کند، آرامش در خانواده و بخش پردازشگری سیستم برقرار شود. یکی از مصادیق احسان همین احترام است که باید با طرف مقابلمان با احترام رفتار کنیم. من ممکن است از طرف مقابلم، این انتظار را نداشته باشم، اما صبح ها قبل از رفتن همسرم از منزل برای او صبحانه درست می کنم و فضا را فراهم می کنم تا بعد از خوردن صبحانه از منزل خارج شود و من او را مشایعت می کنم و یا زمانی که برمی گردد از او استقبال می کنم. این مسئله به ما می گوید که مطابق مصادیق احسان رفتار کرده ایم و اگر همسرمان دچار اختلالات شخصیتی نباشد، وقتی ببیند که طرف مقابل انتظاراتش و آنچه یک انسان دوست دارد را اعمال می کند، ناخواسته سیستم بازخوردی برای او فعال می شود و در مقابل، یکسری رفتارها را نشان می دهد؛ بنابراین وقتی بر مبنای احسان رفتار می کنیم، فضای خانواده با احسان با هم رفتار می کنند و سیستم بازخورددهی این رفتار احسان مدار فعال می شود.

به کار بردن نام نیکو

به کار بردن نام نیکو که در آداب دینی بر آن تأکید شده است، اهمیت ویژه ای دارد. وقتی در آداب کسانی که الگوی تراز قرآنی هستند، نگاه می کنیم، نام نیکو را برای همدیگر به کار می برند و آن هم از مصادیق احسان محسوب می شود.

مشورت

یکی دیگر از ویژگی هایی که موجب می شود، آرامش برقرار شود، مشورت است. اعضای خانواده با جنسیت های مختلف در کنار هم هستند تا نقطه نظرات و سلیقه های همدیگر را بشنوند و ببینند و به هم احترام بگذارند. در خانواده تراز قرآنی مانند خانواده حضرت زهرا(س) و حضرت علی(ع) می بینیم که در بسیاری از جهات مشورت و حتی مشورت با فرزندان دیده می شود. در واقع مشورت مصادیقی از احترام گذاشتن به نظر و سلیقه طرف مقابل است تا پردازشگر سیستم، به خوبی انجام شود و فعالسازی رفتاری داشته باشد تا اعضای خانواده بتوانند تعاملات خوبی با همدیگر داشته باشند.

علاوه بر فضای مرزبندی و پردازشگر سیستم، بخش خروجی نیز وجود دارد که اگر مرزبندی و ورودی ها به درستی اتفاق بیفتند، خروجی مناسبی خواهد داشت؛ بنابراین در بخش ورودی، اگر کفویت به لحاظ فرهنگی، آدابی، ارزشی، نگرشی، رفتاری و مهارتی مورد توجه باشد، سیستم خانواده در فضای مرزبندی و پردازشگر، عملکرد مناسبی خواهد داشت و به تبع آن، خروجی نیز مناسب خواهد بود.

انواع خانواده از دیدگاه قرآن

به همین دلیل ما سه نوع خانواده «متزلزل، متعادل و متعالی» را در نظر می گیریم. خانواده متزلزل، خانواده ای است که سست عنصر بوده و خانه آنها مانند خانه عنکبوت سست و بی پایه است و آیات قرآن هم به این واژه اشاره دارد که بر اثر مسائل جزئی و سطح پایین دعوا می کنند و شخصیت های همدیگر را زیر سؤال می برند.

خانواده های متعادل یعنی خانواده هایی که دنبال اهداف فردی و زوجی خود بوده و آرامش اولیه را دارند. اما خانواده هایی هم متعالی هستند که دستگیر خانواد های دیگر بوده و الگوی آنها خانواده حضرت زهرا(س) و علی(ع) است. این خانواده ها از بعضی منافع فردی و زوجی خود می گذرند، برای اینکه برخی افراد در جامعه به آرامش برسند و آرامش زوجی خود را به آرامش دیگران مبدل و از آرامش خود به آنها هدیه می کنند.

خانواده ها می توانند خود را از سطح متزلزل و متعادل به سطح متعالی برسانند تا علاوه بر اهداف فردی و زوجی در خانواده به اهداف اجتماعی هم دست پیدا کنند. پس خانواده تراز قرآنی از سطح خود، فراتر می روند و در خودماندگی و خودمحوری ندارند و به دنبال منافع مادی خود نیستند.

رفع نیاز های زوجین

یکی از اهدافی که در خانواده چیده شده است تا آرامش حاصل شود، رفع نیاز های جنسی است که شدت و قوت این نیازها در زنان و مردان متفاوت است. در واقع این نیاز در مردان واکنشی تر و در زنان تدریجی است. واکنشی بودن گاهی موجب بی ثباتی رفتاری می شود، به همین دلیل نفقه در قبال این نیاز داده می شود تا فرد با ارائه پاداش مغزی بتواند خود را کنترل کرده و در مسیر یک فرد متعهد قرار گیرد. به همین دلیل در سیستم خانواده نقش ها و وظایف را براساس جنسیت ها تقسیم کرده اند تا خانواده تراز قرآنی، نقش های جنسیتی را به خوبی برعهده بگیرند، علاوه بر اینکه، اصول کلی خانواده مانند وفای به عهد، کفویت و ... را از ابتدا دارند و تلاششان این است که نیاز های زوجینی رفع شود.

اگر بخواهیم در مصادیق احسان براساس جنسیت پیش برویم، گفته می شود، برای اینکه نیاز های جنسیتی رفع شود، در زنان بحث محبت، توجه، دیده شدن و مهرطلبی بالاتر است و در مردان توجه به نیاز های جنسی، آرایش زن، ظواهر و ... مؤثر است. در «سوره نور» وقتی خداوند می خواهد عفت مردانه را مورد اشاره قرار دهد، می گوید: «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ؛ چشم هایتان را بپوشانید»، یعنی پیش از اینکه به زنان تذکر داده شود، به مردان تذکر داده می شود که چشم هایتان که راه ورودی است را بپوشانید. برای اینکه مردان را در نقش هایی که دارند، متزلزل می کند. به همین دلیل تأکید قرآن این است که ورودی را حفظ کنید تا آرامش خانواده حاصل شود. همانطور که در جامعه امروز هم می بینیم که وقتی مردان چشمان خود را نمی پوشانند و زنان هم پوششی که در دین اسلام مطرح است را رعایت نمی کنند، اتفاقی که می افتد، از بین رفتن آرامش خانواده است.

برای اینکه خانواده حفظ و نیاز های انسان ها در بستر خانواده رفع شود، قرآن یکسری دستورات می دهد. خانواده های تراز این دستورات عمل ها را اجرایی می کنند تا در خروجی سیستم خود موفق باشند و به آرامش یا کارکردهایی چون بقای نسل، پیشرفت، ترقی و ... برسند. حاصل شدن این موارد، نتیجه مرزبندی صحیح، کفویت، تعهد، وفای به عهد و انجام رفتار های احسان ساز، گفتمانی و ... است که در این صورت در خروجی سیستم مشکلی نخواهیم داشت.

چگونه خانواده می تواند تراز قرآن باشد

مهرطلبی، توجه و تکیه گاه خواهی از نیازهای زنانه محسوب می شود، یعنی زن به دنبال مردی است که بتواند به لحاظ عاطفی و مالی به او تکیه کند و در آقایان اقتدار و جاذبه خواهی مهم است که در سلسله مراتب خانواده به ما گفته می شود؛ «الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ» که از نکات مهم خانواده تراز قرآنی است. بنابراین باید مردان را مدیر بیرونی خانه بدانیم؛ چراکه براساس تحلیل های روانشناختی، نقش مردان چترگونه و حمایتی بوده و دوست دارند نگاه مراقبتی کل نگرانه داشته باشند و هر جا مشکلی برای خانواده پیش بیاید، نقش پیشگیری و حفاظتی خود را ایفا کنند و این نیروی مراقبتی در کنار نیروی زن که می تواند مدیر داخلی خانه باشد، با هم همکلام شوند و یک خانواده را مدیریت کنند. در واقع سلسله مراتب قدرت خانواده اهمیت دارد که چگونه چینش شود. حتی در دین اسلام به فرزند اول جایگاهی می دهد که اگر پسر باشد و پدر حضور نداشته باشد، ارث های خاصی مانند شمشیر، کتابخانه، انگشتر و ... به او می رسد و نشان می دهد، در خانواده تراز قرآنی سلسله مراتب قدرت باید با نگرش اسلامی رعایت شود و این به نفع خانواده است و به آرامش خانواده و رفع نیاز های زوجینی کمک می کند که حتماً این طور پیش برود تا در خروجی، یک سیستم فعال و پویایی ببینیم.

نگاه قرآن به نگاه سیستمی نزدیک بوده و نگاه به روزی به شمار می آید که از رویکرد های حال حاضر در رابطه با خانواده بوده و به نگاه خانواده بسیار نزدیک است و ما سعی کردیم بیشتر بر نگاه سیستماتیک قرآنی تمرکز کنیم.

سمیه قربانی

ایکنا